

سیاست‌گذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای؛ فرصت‌ها و چالش‌ها

مهدی اقراریان^۱، حمید پیشگاه هادیان^۲، غلامحسین بلندیان^۳، اکبر اشرفی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۳

چکیده:

هر کشوری متناسب با ارزش‌ها، آرمان‌ها، اهداف و مصالح ملی خود، مبادرت به تعیین فرآیندهای لازم و مناسب جهت سیاست‌گذاری امنیتی می‌نماید، اما طرح مسأله امنیتی به‌سادگی امکان‌پذیر نیست، بلکه این امر مستلزم توجه به مبانی و ارکان تحلیلی امنیت در هر سیستم می‌باشد. هدف از انجام این مقاله تبیین سیاست‌گذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای با تأکید بر فرصت‌ها و چالش‌های موجود می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی- توسعه‌ای و روش انجام آن توصیفی- تحلیلی می‌باشد. به منظور دست‌یابی به این منظور، از بیانات، نامه‌ها، احکام و فرامین رهبری که مرجع فکری این موضوع هستند استفاده بعمل آمده است.

واژگان اصلی: مسأله‌شناسی؛ سیاست‌گذاری امنیتی؛ منظومه فکری امام خامنه‌ای، چالش‌ها و فرصت‌ها.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشکده علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. استادیار گروه روابط بین‌الملل، دانشکده علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) ham.pishguahadian@iauctb.ac.ir
۳. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۴. دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم سیاسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

رابرت ماندل معتقد است: «امنیت ملی شامل تعقیب روانی و مادی ایمنی است و اصولاً جزو مسئولیت حکومت‌های ملی است تا از تهدیدات مستقیم ناشی از خارج، نسبت به بقای رژیم‌ها، نظام شهروندی و شیوه زندگی شهروندان خود ممانعت به عمل آورند.» (ماندل، ۱۳۷۷: ۵۱).

امروزه مهمترین وظیفه دولت‌ها تأمین امنیت در تمامی زمینه‌هاست. سیاستگذاری امنیتی ناظر بر خط مشی‌های حاکم بر روندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در حوزه‌های مرتبط با امنیت ملی است. بدین لحاظ حوزه‌های سیاست داخلی و خارجی و عرصه‌های نظامی، اطلاعاتی، اقتصادی، مدیریتی و حتی فرهنگی و اجتماعی با مقوله سیاستگذاری امنیتی ارتباط وثیق می‌یابند. نیاز به امنیت، مقوله‌ی اجتماعی است. امنیت فراتر از ذهنیت محض، تابعی عینی است که از اوضاع اجتماع (در کلیت آن) و نوع و مقدار پدیدارهای نظم زدا، نشأت می‌گیرد. تبعیت امنیت مجموعه روابط جمعی هر واحد هویت‌دار اجتماعی، اثبات اجتناب‌ناپذیری «سیالیت و پویایی» امنیت در بستر زمان و مکان است و از بطن اجتماع و محیط زیست انسانی برمی‌خیزد، تهدید می‌شود و چهره عوض می‌کند. در چنین پهنه‌ای از تحلیل اجتماعی و هستی‌شناسانه امنیت، نیاز به انسان‌شناسی امنیت نیز عرض اندام نموده و خود جلوه‌هایی خاص از این مقوله را به همراه داشته است: امنیت بیش از آنکه «از» و «برای» ساختارهای مجازی قدرت در اجتماع باشد، مولود روابط بین انسانی و ناظر بر فراهم‌سازی محیط و شرایطی است که بشر تعالی و کمال خود را از رهگذر مسیری که در اجتماع به روی وی گشوده شده، به مناسب‌ترین وجه دنبال نماید (ساعد، ۱۳۸۹: ۱۱۱). در این صورت امنیت انسانی (بر خلاف مرکز ثقل امنیت در مکتب کپنهاگ) جایگزین یا عرصه‌ای موازی با امنیت سستی می‌گردد که هم فلسفه و غایتی مختص به خود دارد و هم هنجار (نرم‌ها) و بایسته‌هایی متفاوت به همراه می‌آورد (ساعد، ۱۳۸۹: ۱۱۲).

امنیت به لحاظ گستردگی مفهومی، لایه‌های گوناگون و متغیرهای متعدد همچنین گسترده تاریخی و پیچیدگی منحصر به فردی دارد. لذا سیاست‌گذاری در این حوزه بسیار پیچیده‌تر از سیاست‌گذاری صنعتی یا کشاورزی است. اهداف امنیتی و اطلاعاتی معمولاً همچون یک پروژه عمرانی نیست که بتوان به سادگی آن را اجرا کرد و از آن به صورت آشکار و شفاف (بهره‌برداری) نمود (کوثرنژاد، ۱۳۹۴: ۱۰۳).

اندیشمندان لازمه سیاستگذاری بسامان در حوزه امنیت را شناخت دقیق و صحیح آسیب‌ها و مسائل می‌دانند. در همین راستا، حکومت‌ها می‌بایست متناسب با ارزش‌ها، آرمان‌ها، اهداف،

مصالح ملی، توانمندی، تجهیزات و مانند آن مبادرت به شناخت فرایندهای لازم و مناسب جهت سیاست‌گذاری امنیتی و شناخت آسیب‌ها و مسائل امنیتی کنند که این امر مهم، در قالب تحقیقات و نوشته‌هایی از این دست ظاهر میگردد. بنابراین، ضرورت تحقیق عبارت است از: سیاست‌گذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای، فرصت‌ها و چالش‌ها به منظور بهره‌برداری از فرصت‌ها و تقابل با تهدیدات و آسیب‌هایی که ممکن است علاوه بر جنبه‌های فردی و اجتماعی، موجب چالش دولت نیز شود (ملک محمدی، ۱۳۹۷: ۵).

سیاست‌گذاری در حوزه امنیت، زیربنا و بستری برای سیاست‌گذاری در سایر حوزه‌های کشور نیز است. بر این اساس، علیرغم اینکه همه انواع سیاست‌ها برای بسامان شدن امور در یک جامعه ضروری است، حوزه امنیت در سیاست‌گذاری، به دلیل گستردگی، شمول و نفوذ تأثیر، از اهمیت بیشتری برخوردار است تا جایی که بدون امنیت، سیاست‌گذاری در سایر امور نیز نابسامان خواهد ماند. با توجه به اهمیت و ضرورت سیاست‌گذاری امنیتی، اندیشمندان و نویسندگان بسیاری، اقدام به ارائه مد‌ها، شیوه‌ها و روش‌های مختلفی با بهره‌گیری از علوم گوناگون داشته‌اند. در این حال یکی از نقاط مشترک و اساسی این مد‌ها، تأکید بر شناخت مسأله به عنوان گام آغازین فرایند سیاست‌گذاری است. به بیان دیگر، اندیشمندان لازمه سیاست‌گذاری بسامان در حوزه امنیت را شناخت دقیق و صحیح آسیب‌ها و مسائل می‌دانند. در همین راستا، حکومت‌ها می‌بایست متناسب با ارزش‌ها، آرمان‌ها، اهداف، مصالح ملی، توانمندی، تجهیزات و مانند آن مبادرت به شناخت فرایندهای لازم و مناسب جهت سیاست‌گذاری امنیتی و شناخت آسیب‌ها و مسائل امنیتی کنند که این امر مهم، در قالب تحقیقات و نوشته‌هایی از این دست ظاهر می‌گردد. بنا بر این اهمیت تحقیق در این است که تبعیت از سیاست‌ها و گفتمان رهبری، موجب تضمین اصل حیاتی وحدت امت اسلام و همچنین تحقق منافع ملی خواهد شد. انحراف از وحدت کلمه و تبعیت نکردن از گفتمان رهبری نظام در باب مسأله شناسی امنیتی، چالش‌ها و آسیب‌هایی برای جامعه خواهد داشت. که هزینه‌های مادی و معنوی آن فراوان است.

با عنایت به مطالب پیش گفته مسأله اساسی این تحقیق عبارت است از «سیاست‌گذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای فرصت‌ها و چالش‌ها چگونه است؟».

۲. پیشینه شناسی

بررسی بعمل آمده بیانگر آن است که تا کنون تحقیقی علمی و منسجم با عنوان فوق انجام

نشده است سایر تحقیقات مرتبط عبارتند از:

اسدپور؛ احمدی آهنک در مقاله با مروری اجمالی بر دیدگاه‌ها و بیانات مقام معظم رهبری، بازنمایی هویت اسلامی ایرانی را در اندیشه‌ها، به ویژه نظریات دفاعی ایشان، به دست آمده است. مقام معظم رهبری، در فرمایشات خویش، اهمیت وافری برای هویت اسلامی ایرانی قائل بوده و مؤلفه‌هایی همچون وجود روحیه معنوی، یاد خداوند و توکل به او، دوری از دنیا طلبی و زبان و ادبیات فارسی را معرفی می‌نماید. همچنین ایشان، دفاع از هویت اسلامی ایرانی را به واسطه افسران و نیروهای مسلح در دوره جنگ نرم دانسته و وجود استقلال، اعتقاد و اعتماد مردم به هویت شان، شناسایی و درک عمیق روش‌های مورد استفاده دشمنان سلطه‌جو را به عنوان ملزومات نگه داشت فرهنگ و هویت اسلامی - ایرانی در نظر دارند. براساس نتایج به دست آمده، باید اظهار کرد راه‌حلی که باید برای مقابله با دشمن در دوران جنگ نرم به کار بست، مجهز شدن به علم و فناوری و تجهیزات مدرن و استفاده از استراتژی نرمش قهرمانانه برای رسیدن به مقصود است.

لکزایی؛ جاویدی در مقاله نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر ولایت فقیه، نخستین بار در اندیشه شیعه، همراه با پیروزی انقلاب اسلامی و تأسیس جمهوری اسلامی ایران به رهبری امام خمینی (ره) در صحنه عمل ظاهر شده و سپس از سوی آیت‌الله خامنه‌ای ادامه یافته است. با مراجعه به اندیشه سیاسی این دو رهبر انقلاب می‌توان به ارکان اساسی نظام و دولت اسلامی دست یافت. از طرف دیگر، برای روشن شدن دیدگاه هر متفکر و اندیشمندی درباره دولت، می‌توان اندیشه او را در سه بحث مفهوم (ارگانیکی / مکانیکی)، ساختار (دولت حداقلی / دولت حداکثری) و نظریه دولت (جامعه محور / دولت محور) بررسی کرد. بررسی‌ها بیانگر آن است که در اندیشه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای، مفهوم دولت با توجه به منشأ الهی - مردمی دانستن دولت و اعتقاد به مردم‌سالاری دینی و اصول مسلم استقلال، آزادی و جمهوری، مفهومی شبکه‌ای است که بر مبنای هندسه الهی شکل یافته است. در بحث ساختار دولت، ایشان به دولت کوچک پویا و تعاملی بدون الزامات غیراسلامی و حتی الحادی نظریات غربی و شرقی معتقدند. به اعتقاد ایشان، ساختار دولت، ولایت فقیه بر پایه ولی فقیه و سه قوه مقننه، مجریه و قضاییه است که به صورت مستقل و مجزا از یکدیگر فعالیت می‌کنند. ایشان کارویژه اصلی دولت را «نظارت، حمایت و هدایت» و اصل اساسی را عدم دخالت دولت در زندگی مردم می‌دانند؛ به جز زمانی که مصلحت اسلام یا مردم مسلمان اقتضا کند که در این صورت دولت می‌تواند در امور مردم دخالت کند. بر اساس همین کارویژه و وظیفه‌ای که برای دولت

تعریف می‌کنند، ایشان در نظریه دولتشان به دولت کریمه عدل محور معتقدند که مبنای آن اسلامی است و جهت الهی دارد و اصول اساسی آن، برپایی قسط و عدالت، مردم سالاری، استقلال، مبارزه با فساد و بی‌عدالتی، دفاع از حقوق ملت در همه زمینه‌ها، دفاع از حقوق مسلمانان عالم، و دفاع از هر مظلومی در هر نقطه عالم است.

رضوی نژاد در مقاله درآمدی تحلیلی بر مسأله شناسی درسیاست‌گذاری امنیتی، بیان می‌دارد، تأمین امنیت که از وظایف اصلی و عمده دولت هاست نیاز به سیاست‌گذاری در این حوزه را ضروری می‌کند. در این راستا، مدل سازی یکی از روش‌های تسهیل فهم و اجرای فرایند سیاست‌گذاری است که به مدد دولتمردان می‌آید. در مقاله با هدف طراحی مدل مطلوب سیاست‌گذاری در حوزه امنیت داخلی در جمهوری اسلامی ایران، مدل تلفیقی از نظریات اتریونی (L.R.F)، هیرشمن (E.V.L) را به عنوان مدل مطلوب، طراحی و تبیین شده است. در مدل مذکور، طبق تعریف امنیت داخلی، مردم نقشی محوری در مباحث امنیتی دارند و مجذوب کردن و رضایتمندی مردم، شاخصی مهم برای سنجش امنیت داخلی محسوب می‌شود. در این مدل، روش اجرای سیاست‌های امنیت داخلی تا حد زیادی با ارزش‌ها و هنجارهای مردم مطابق است و وفادار کردن مردم شاخص مهمی در ارزیابی محسوب می‌شود. مدلی که ارائه شد طبق نتایج تحلیل آماری، علاوه بر مطلوبیت و تناسب و همچنین حصول هدف اصلی، احتمال موفقیت بیشتری در تأمین امنیت داخلی ایران وجود دارد. در این مدل تأکید بر تقویت ارزش‌های فرهنگی، مذهبی، اجتماعی در جامعه از ضروریات انکار ناپذیر است.

شاه محمدی، صائبی، قیاسی کرمانی در مقاله یکی از ابعاد ساخت قدرت درونی نظام، امنیت است. امنیت کالایی است که باید در بستر جامعه تولید شود. امنیت در جمهوری اسلامی ایران، دارای ویژگی‌های خاص و منحصر به فردی مانند؛ حاکمیت مبانی اسلامی و ایدئولوژیکی، الگوی مردم‌سالاری دینی و اتکا به نظر مردم است. این عوامل اهمیت تبیین «نقش کارکرد امنیت در استحکام ساخت درونی» را دوچندان می‌سازد. این پژوهش در صدد پاسخ‌گویی به این پرسش بوده است که نقش کارکردهای امنیت در استحکام ساخت درونی قدرت نظام چیست؟ هدف اصلی پژوهش، «شناخت نقش کارکردهای امنیت در استحکام درونی قدرت نظام» بوده؛ بنابراین تلاش گردیده با رویکرد ایجابی و با استفاده از روش آمیخته، نقش کارکردهای امنیت در استحکام ساخت درونی قدرت مورد واکاوی قرار گیرد. نتیجه حاصل از پژوهش حاکی از آن است که توجه به مؤلفه‌های

ساخت فکری، استقلال فکری، خودباوری، آگاهی سیاسی و بصیرت عمومی که به عنوان مهم‌ترین مؤلفه‌های کارکرد امنیت مورد تأیید نخبگان قرار گرفته، استحکام ساختار درونی قدرت را تقویت خواهد کرد. از دیگر نتایج پژوهش این بوده که «برای ارتقاء استحکام درونی قدرت، ضروری است منابع تهدید و ناامنی نظام مورد شناسایی قرار گیرد و وفادار به ارزش‌های ملی و انقلابی تقویت شود.» همچنین مشارکت نخبگان در تصمیم‌سازی نظام سیاسی، ارتقاء یافته و کارآمدی نظام و خود باوری ملی، افزایش یابد.

نورمحمدی در مقاله از مهم‌ترین عناصر تحلیلی مفهوم امنیت در هر مکتب امنیتی، مرجع امنیت است در پاسخ به سوال امنیت برای چه کسی یا برای چه چیزی شکل می‌گیرد. ضرورت مرجع امنیت از آن جهت است که در غیاب آن نه مسأله‌های امنیتی (تهدیدها) می‌تواند مطرح باشد و نه اهداف و غایات امنیتی موضوعیت پیدا می‌کند. مرجع امنیت مانند مفهوم امنیت، محل اختلاف و مناقشه است و امنیت پژوهان براساس فلسفه آگاهی، به ویژه مسائل مرتبط با هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی، مرجع یا مراجع خاصی انتخاب کرده‌اند. بر همین اساس، سؤال پژوهش اینگونه بیان شده است که مرجع یا مراجع امنیت در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران کدام‌اند؟ و چه رابطه‌ای میان این مراجع وجود دارد. فرضیه از مهم‌ترین عناصر تحلیلی مفهوم امنیت در هر مکتب امنیتی، مرجع امنیت است که در پاسخ به سوال امنیت برای چه کسی یا برای چه چیزی شکل می‌گیرد. ضرورت مرجع امنیت از آن جهت است که در غیاب آن نه مسأله‌های امنیتی (تهدیدها) می‌تواند مطرح باشد و نه اهداف و غایات امنیتی موضوعیت پیدا می‌کند. مرجع امنیت مانند مفهوم امنیت، محل اختلاف و مناقشه است و امنیت پژوهان براساس فلسفه آگاهی، به ویژه مسائل مرتبط با هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی، مرجع یا مراجع خاصی انتخاب کرده‌اند. بر همین اساس، سؤال پژوهش اینگونه بیان شده است که مرجع یا مراجع امنیت در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران کدام‌اند؟ و چه رابطه‌ای میان این مراجع وجود دارد. فرضیه پژوهش در پاسخ به پرسش اینگونه بیان شده که مرجع امنیت در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی چند بعدی و ترکیبی است و مشتمل بر اولویت‌بندی نظام، اسلام و جامعه است و در عین حال، رابطه‌ای تعاملی میان آن‌ها وجود دارد. برای تبیین فرضیه پژوهش، از اسناد بالادستی مانند: قانون اساسی، سند چشم‌انداز توسعه در افق ۱۴۰۴ و بیانات حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری استفاده شده است. پژوهش از نوع تحقیقات بنیادی و کاربردی بوده و از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است.

۳. نوع و روش تحقیق

نوع تحقیق حاضر کاربردی- توسعه‌ای می‌باشد. دارای رویکرد کیفی بوده و روش انجام آن توصیفی- تحلیلی می‌باشد. از بیانات مقام معظم رهبری در حوزه امنیت از روش توصیفی-تحلیل محتوا استفاده شده است. این تحقیق به منظور توصیف عینی و کیفی محتوای مفاهیم بصورت نظام‌دار انجام می‌شود در واقع، قلمرو این نوع تحقیق را متنها، مکتوب، شفاهی و تصویری درباره موضوعی خاص تشکیل می‌دهد. محققان برای تعیین خط مشی سیاسی و طرز تفکر یک شخصیت سیاسی مجموعه‌ای از نوشته‌ها و سخنرانی‌های او را که در دوره خاصی از زندگی سیاسی‌اش ارائه شده، مورد مطالعه قرار می‌دهند. این موارد ممکن است در کتاب‌ها و روزنامه‌ها و مجله‌ها نوشته شده باشد، یا در قالب نوارهای صوتی و تصویری یا برنامه‌های زنده رادیویی و تلویزیونی وجود داشته باشد. در تحلیل محتوا عناصر و مطالب مورد نظر گردآوری و طبقه‌بندی می‌شود و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. این عناصر ممکن است کلمه‌ها، جمله‌ها، بندها یا متنها کامل در آثار مکتوب یا شفاهی باشد. در روش تحلیل محتوا همانند سایر روش‌های تحقیق محقق اقدام به شناخت مسأله و تعریف آن، تدوین فرضیه، یا سؤال، نمونه‌گیری، گردآوری اطلاعات، تنظیم و طبقه‌بندی اطلاعات، تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری می‌نماید؛ یعنی فرآیند تحقیق علمی را به‌طور منظم رعایت می‌کند (نیک‌گهر، ۱۳۸۰: ۳۹). از آنجایی که در تحقیق حاضر هدف تبیین سیاست‌گذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای با استفاده از فرصت‌ها و مقابله با چالش‌ها می‌باشد و در این زمینه، پیش از این تحقیق مناسبی صورت نگرفته و نظریات موجود نیز با توجه به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی در کشور قابلیت کاربرد چندانی نداشته و از کارآمدی مناسب برخوردار نمی‌باشند، با مطالعه در ادبیات موضوع، عوامل موثر بر سیاست‌گذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای با در نظر گرفتن فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌رو در این حوزه، مشخص و احصاء می‌شوند. جامعه آماری تحقیق در بخش اسنادی شامل کلیه بیانات و مکتوبات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از سال ۱۳۶۷ (سالی که مقام معظم رهبری به ولایت رسیدند) تا ۱۴۰۱/۰۱/۰۱ می‌باشد.

۴. ادبیات نظری

۴-۱. سیاست‌گذاری امنیتی

جهانی شدن، نه تنها امنیت به طور کلی و محیط امنیتی کشورها به طور خاص، بلکه روش‌ها

و الگوهای سیاست‌گذاری امنیتی دولت‌های مدرن و ملی را نیز تحت تأثیر قرار داده است. تا پیش از این، سیاست‌گذاری امنیتی به منزله فرآیندی که هدف اساسی اش تأمین امنیت به عنوان یک کالای عمومی بود، در انحصار دولت‌های ملی مبتنی بر نظام وستفالیایی قرار داشت، اما امروزه، به دلیل تحولاتی که جهانی شدن در جایگاه، کارکرد و اهداف دولت‌ها پدید آورده، مفروض اساسی نظام وستفالیایی (دولت) زیر سؤال رفته است. سیاست‌گذاری امنیتی ناظر بر خط‌مشی‌های حاکم بر روند‌های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در حوزه‌های مرتبط با امنیت ملی است. بدین لحاظ حوزه‌های سیاست داخلی و خارجی و عرصه‌های نظامی، اطلاعاتی، اقتصادی، مدیریتی و حتی فرهنگی و اجتماعی با مقوله سیاست‌گذاری امنیتی ارتباط وثیق می‌یابند. در واقع امنیت کلاً امری سیاسی است و معمولاً ویژگی‌های امنیت سیاسی همان ویژگی‌های کلی خواهد بود، زیرا همه انواع امنیت، سیاسی هستند (بوزان، ۱۳۸۶: ۲۱۶).

سیاست‌گذاری امنیتی که شباهت‌های زیادی با سیاست‌گذاری عمومی دارد به دلیل وسعت مطالب به طور مستقل مورد بررسی و مطالعه قرار می‌گیرد. اگرچه می‌توان این بخش را از قلمرو و نظریه امنیتی خارج کرد اما از نگاه یک نظریه جامع امنیتی، اجزای اصلی و مهم سیاست‌گذاری جذاب و قابل توجه است، لذا قابلیت تحلیل این بخش در یک نظریه امنیتی وجود دارد (گروه مطالعات امنیت، ۱۳۸۷: ۶۱).

فرآیند عمومی سیاست‌گذاری امنیتی، یکی از موضوعاتی است که در تمامی کشورها، همزاد با کشورداری بوده و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و بسیاری از کشورهای دنیا، اهمیت تعیین این فرآیند را به خوبی درک کرده و با فراهم آوردن شرایط مناسب، جایگاه ویژه‌ای را برای سیاست‌گذاری‌های امنیتی، به خوبی تدارک دیده‌اند، نکته اساسی در فرآیند سیاست‌گذاری امنیتی، توجه به ملاحظات است که دارای تأثیر مستقیم در این فرآیند می‌باشد. یعنی نخست: امنیت کمتر تعریف پذیر بوده و بیشتر توصیف پذیر است. دوم: امنیت بیشتر از آنکه مربوط به عینیت‌های بیرونی باشد، مربوط به حوزه ادراکی است و مرکز شکل‌گیری و تکوین امنیت در حوزه ادراک و تصورات است. سوم: امنیت موضوعی دفعی نبوده و دفعتاً تولید نمی‌شود، بلکه ساختی بوده و طی مراحل انجام می‌شود. به عبارت دیگر؛ امنیت، هم تدریجی است و هم ساختی. همچنین فرآیند عمومی سیاست‌گذاری به معنای عام و سیاست‌گذاری در رابطه با امنیت به طور خاص در تمامی کشورها از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر بوده و هست. در همین راستاست که هر کشور متناسب با ارزش‌ها، آرمان‌ها، اهداف

و مصالح ملی خود، مبادرت به تعیین فرآیندهای لازم و مناسب جهت سیاست‌گذاری امنیتی می‌نماید. تعریف جامعی از سیاست‌گذاری امنیتی بدین شرح است:

سیاست‌گذاری امنیتی ناظر بر خط مشی‌های حاکم بر روند‌های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در حوزه‌های مرتبط با امنیت ملی است. بدین لحاظ حوزه‌های سیاست داخلی و خارجی و عرصه‌های نظامی، اطلاعاتی، اقتصادی، مدیریتی و حتی فرهنگی و اجتماعی با مقوله سیاست‌گذاری امنیتی ارتباط وثیق می‌یابند. سیاست‌گذاری امنیتی، شباهت‌های زیادی با سیاست‌گذاری عمومی دارد و آن بخش خط مشی عمومی که ناظر بر حمایت و گسترش ارزش‌های حیاتی ملی علیه تهدیدهای موجود و بالقوه است، و یا آن دسته از سیاست‌های ملی که عمدتاً برای دستیابی به مقاصد امنیت ملی ما را راهنمایی می‌کند، خط مشی امنیت ملی می‌نامند. بنابراین، چنانچه دولتی به دلایل مختلف از جمله: کمبود منابع، ضعف نیروی انسانی یا پایین بودن تجربه و دانش اداری، نتواند مشکلات اساسی کشور را شناسایی و آن‌ها را کاهش دهد یا حل نماید، زمینه رشد آسیب‌های دیگر و تهدیدها را فراهم می‌نماید. لذا در مورد آنچه در حوزه سیاست‌گذاری امنیت ملی قابل طرح است، برخی معتقدند: به طور کلی، نگاه نظریات امنیتی به حوزه سیاست‌گذاری در دو بخش: طرح مسأله امنیتی و روش حل مسأله امنیتی، خلاصه می‌شود. سیاست‌گذاری امنیتی دارای چهار مولفه مهم است که عبارتند از: بسترها، ساختارها، فرآیندها و بازیگران و یا کارگزاران.

مولفه اول: در آن به هشت بستر اشاره شده و مورد توجه قرار می‌گیرد: زمینه تاریخی، فرهنگ سیاسی و خصوصیات ملی، منابع انسانی، وضعیت جغرافیایی، نظام اجتماعی، افکار عمومی، نظام اقتصادی، ایدئولوژی سیاسی.

مولفه دوم: در سیاست‌گذاری امنیتی (ساختار)، باید ابتدا نوع ساختار سیاسی را مشخص کرد. زیرا سیاست‌گذاری در یک نظام فدرال با یک نظام بسیط و... متفاوت است (هلد، ۱۳۶۹: ۳۱۳-۳۱۲).

مولفه سوم: در سیاست‌گذاری امنیتی (فرآیندها).

مولفه چهارم: در سیاست‌گذاری امنیتی (نهاد‌های مؤثر در تصمیم‌گیری).

۲-۴. ساختار سیاست‌گذاری امنیتی

برای تشریح ساختار سیاست‌گذاری امنیتی، ابتدا باید نوع ساختار سیاسی را مشخص کرد. زیرا سیاست‌گذاری در یک نظام فدرال با یک نظام بسیط، متفاوت است. سپس باید دید آیا در حکومتی که سیاست‌گذاری می‌کند، تفکیک قوا، به وحدت رویه سیاست‌گذاری یا به توازن کارکرد‌های

مختلف حکومتی منجر شده است؟ و در نهایت؛ آیا در آن نظام اجتماعی، نظام حزبی وجود دارد؟ و اگر وجود دارد، از چه نوعی است؟ در عین حال، اینکه نظام مطبوعاتی به چه نحوی است، حزبی است، عمومی است یا حکومتی است و ... بسیار مهم بوده و اینجاست که تفاوت نظام های کثرت گرا یا نظام های اقتدار گرا اهمیت می یابد و این مسأله حتی در سیاست گذاری این نظام تأثیرگذار است (صفری، ۱۳۹۰: ۱۷۲-۱۷۱ و ۱۷۵). در سیاستگذاری امنیتی، اگر سیاستگذاری را در وهله اول، شناسایی و مسائل نیازها و سپس مداخلات هدفمند، آگاهانه و سنجیده انسانی در مسیر حوادث و فرآیند ها بدانیم که نتیجه آن ممکن است موفقیت آمیز، با موفقیت نسبی یا بدون موفقیت باشد بر این اساس، سیاست گذاری امنیتی را نیز می توان شناسایی و مسائل و مشکلات به همراه کوشش آگاهانه، سنجیده و سازمان یافته دولت (نظام سیاسی) برای ایجاد تغییر در وضع موجود، کنترل و مدیریت آسیب ها و تهدید ها و دستیابی به اهداف مطلوب در حوزه امنیتی دانست که با هماهنگی سازی عناصر مختلف قدرت ملی و به کارگیری مناسب آن میسر می شود. لذا برخی، فرآیند سیاستگذاری امنیت ملی که نمی توان آن را فارغ از فرآیند عمومی سیاستگذاری امنیتی دانست، در قالب پنج مرحله ترسیم کرده اند:

۱. تعیین آرمان های ملی؛
۲. تعیین منافع امنیت ملی؛
۳. تعیین اهداف امنیت ملی؛
۴. تعیین سیاست های دفاعی و امنیتی؛
۵. تدوین استراتژی امنیت ملی.

در مرحله تدوین استراتژی امنیت ملی، سیاست گذاران سعی می نمایند تا با تهیه طرح های استراتژیکی، زمینه های لازم را برای به کارگیری منابع، امکانات و عوامل مختلف قدرت ملی به روش های علمی در جهت پشتیبانی از سیاست امنیت ملی فراهم سازند. صدور راهنمای سیاسی - امنیتی طرح ریزی آخرین مرحله سیاستگذاری های امنیتی در سطح ملی است. راهنمای سیاسی - امنیتی حدود اختیارات، چهارچوب تصمیمات و اطلاعات مورد نیاز تصمیم گیری های اجرایی را در اختیار مدیران میانی قرار می دهد (تهامی، ۱۳۷۶: ۱۶۹).

برخی از مشکلات مفهومی ساختاری و فرآیندی سیاستگذاری در حوزه امنیتی عبارت اند از:

۱. مشکلات مفهومی ساختاری، شامل: نبود تعریفی مشخص از سیاست های امنیتی، رفتار

نامتقارن در عرصه امنیت ملی، پیچیده بودن ساختار امنیت ملی کشورها، بی ثباتی تصمیم‌گیری امنیت ملی، جزئی‌نگری و عدم آینده‌نگری در موضوعات امنیتی، عدم مشارکت موثر مردم در تصمیمات امنیتی؛

۲. مشکلات مفهومی فرآیند سیاست‌گذاری امنیت ملی، شامل: فرآیند شش‌گانه سیاست‌گذاری که در ساختار سیاست‌گذاری برخی کشورها مشخص نیست، بی‌توجهی دستگاه‌های تصمیم‌گیری به برخی نظرات کارشناسی؛

۳. سومین مشکل عدم یادگیری و درس‌آموزی از گذشته است.

به‌طور کلی سخن از گزاره‌هایی همچون، روند سیاست‌امنیت ملی و تصمیم‌گیری امنیت ملی شیوه رایج و معمول است. ما می‌توانیم بگوییم که سیاست‌گذاری یعنی حق انتخاب، اما مهم است که از همان ابتدا لفظ جمع را بکار ببریم و نه مفرد، و بگوییم روندهای متعدد سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری تنوع و پیچیدگی در تصمیم‌گیری‌ها مشخص می‌سازد که سیاست‌گذاری امنیت ملی گسترده و ناهمگون است و نهاد‌های مختلفی در این تصمیم‌گیری‌ها نقش دارند (شولتز و دیگران، ۱۳۹۴: ۲۳۵ - ۲۳۶).

۳-۴. اهمیت شناخت مسأله در سیاست‌گذاری امنیتی

سیاست‌گذاری امنیتی، در وهله‌ی نخست، به دنبال درک مسأله‌ی امنیتی، تمرکز بر آن و سپس، یافتن راه‌حل مناسب است. یافتن مسأله و شناخت آن اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا مسأله‌ای که دیده نشود یا نادرست دیده شود، هر دو در حکم شناخته‌نشده است. مسأله‌ای که شناخته نشود، حل نمی‌شود و اگر حل نشود ممکن است به بحران تبدیل شود. مسائل، در ابتدای راه، ممکن است با تمهیداتی ساده و کم‌هزینه حل شود اما زمانی که به بحران انجامید، حل آن‌ها دشوار و با هزینه‌ی بسیار خواهد بود (رضوی نژاد؛ ملک محمدی، ۱۳۹۷: ۲۸۷).

در مسیر فاجعه‌شدت مسأله در هر مرحله، از مرحله‌ی قبلی بیشتر است و هزینه‌های مادی و معنوی آن در بسیاری از موارد با تناسب هندسی افزایش می‌یابد.

فاجعه → بحران → معضل → مشکل → مسأله → دغدغه

(ملک محمدی، ۱۳۹۴: ۱۹)

حرکت از دغدغه به فاجعه ممکن است در میانه‌ی راه وارد حوزه‌های دیگر هم بشود و برای مثال، چهره‌ای اقتصادی، اجتماعی و... به خود بگیرد. البته باید توجه داشت که سیاست‌گذاری الزاماً

برای حل مشکل ایجاد نمی شود، بلکه گاهی لازم است تا برای بهتر شدن وضعیت در یک زمینه، تطابق با شرایط جدیدی که به وجود آمده است یا احتمال دارد به وجود آید، و یا حتی رفع برخی نیازها، سیاست هایی وضع شود. این سیاست ها باید دارای برخی ویژگی ها از جمله وضوح سیاست، قابلیت اجرا، انعطاف پذیری و جامعیت باشد (رضائیان، ۱۳۶۹: ۱۰۶).

بنجامین فرانکلین (۱۷۵۸) در اهمیت شناخت مسأله می گوید: به خاطر یک میخ نعل از دست رفت. به خاطر یک نعل، اسب از دست رفت. به خاطر یک اسب، سوار از دست رفت. به خاطر یک سوار، نبرد از دست رفت. به خاطر یک نبرد، پادشاهی از دست رفت و همه ی این ها به خاطر یک میخ نعل اسب بود (شافریتز، ۱۳۹۰: ۱۲۵).

۴-۴. طرح مسأله امنیتی

سیاستگذاری چرخه یا فرایندی است که یکی از مراحل مهم و به عبارت دیگر مهم ترین نقطه آغاز آن، طرح مسأله سیاستگذاری می باشد. بنابراین طرح مسأله امنیتی در سیاستگذاری امنیتی نیز همین نقش و جایگاه را بر عهده دارد. مسأله امنیتی مانند سایر مسائل، امری است که بر معضل، مشکل یا نیاز قابل رفع و حل دلالت می کند. اهمیت مسأله با اهمیت حوزه مورد بحث تناسب دارد ولی در هر حال در هر حوزه مفروض، مسأله یا مسائل قابل طرح اهمیت قابل توجهی دارند. لذا هر چیزی را نمی توان مسأله یک حوزه دانست. بدیهی است حوزه امنیت به ویژه امنیت ملی حاوی اهمیت ها و ضرورت های بالا و فوق العاده می باشد و مسأله آن نیز باید با آن تناسب داشته باشد. طرح مسأله امنیتی از جهت دیگر نیز مهم است زیرا در واقع با طرح مسأله، فرآیند سیاستگذاری با تمام هزینه ها، دشواری ها و پیچیدگی هایش آغاز می گردد. به همین جهت سیاستگذاران تلاش می کنند در انتخاب و طرح مسائل خود دقت کافی بخرج دهند تا از هدر رفتن منابع جلوگیری نمایند.

طرح مسأله امنیتی به سادگی امکان پذیر نیست بلکه این امر مستلزم توجه به مبانی و ارکان تحلیلی امنیت در هر سیستم می باشند. به طور مثال، مسأله امنیتی هر واحد مفروض، با ارزش ها، آرمان ها، مرجع امنیت و تهدیدات آن ارتباط دارد. هر چه ارکان تحلیلی امنیت پیچیده تر باشد درک و یافتن مسأله امنیتی نیز پیچیدگی بیشتری پیدا می کند (گروه مطالعات امنیت، ۱۳۸۷: ۲۱۹).

۴-۵. مسأله امنیتی

نقطه آغازین که شاید مهم ترین نقطه یک سیاستگذاری است طرح و توصیف یک مسأله است. مسأله عبارت است از یک مشکل، معضل یا نیاز که صرف نظر از وجود عینی و خارجی، در

یک فرآیند ادراکی و اجتماعی، برچسب مسأله بر آن زده شده است (پارسونز، ۱۳۸۵: ۱۶۵). تحلیل گران نیز اغلب با هم اختلاف نظر دارند برخی از آن‌ها می‌گویند جامعه جدید بیش از جوامع ساده تر، مسأله تولید می‌کند. عده‌ای نیز با این نظر مخالف‌اند. بعضی می‌گویند راه حل‌هایی که جامعه جدید تولید می‌کند از تعداد مسائل ایجاد شده کمتر است، اما دیگران، مدعی‌اند مشکل واقعی اضافه تولید همین به اصطلاح راه حل‌هاست. به عبارتی بسیاری سعی دارند دربابند این مسائل چگونه پدید می‌آیند؟ و چطور می‌توان آن‌ها را مهار کرد؟

برخی شرایط، که ما آن‌ها را مسائل اجتماعی می‌نامیم در زمان‌های پیش، چنین تلقی نمی‌شدند برخی موارد که اجداد ما آن‌ها را مسأله می‌خوانند امروزه بی‌هیچ پرسشی پذیرفته شده‌اند. برخی شرایط را که در حال حاضر از آن‌ها چشم می‌پوشیم، بی‌تردید در آینده مسأله اجتماعی محسوب خواهند شد. احتمالاً بعضی چیزها، صرف نظر از طبیعت دشوارشان، هرگز مسأله اجتماعی تلقی نشده و نخواهند شد (کوثرنژاد، ۱۳۹۴، ۵۳ - ۵۴). جامعه‌شناسان معمولاً در بررسی مسائل اجتماعی، معمولاً به وضعیت‌هایی که فقط از نظر اجتماعی مشکل‌آفرین و مضر بوده و مردم آن‌ها را مسأله تلقی کرده‌اند، توجه می‌کنند.

برای تعریف مسأله امنیتی، با کندوکاو محیطی بر مبنای به‌کارگیری تکنیک‌های تحلیل اطلاعات و داده‌های موجود در محیط دریافت، تجزیه و تحلیل می‌شود. (رضوی نژاد؛ ملک محمدی، ۱۳۹۷: ۲۹۲). مسأله امنیتی در واقع همان تهدیدات عینی است یا مسأله امنیتی، مسأله‌ای است که با ارزش‌های اساسی یک سیستم درگیر می‌شود. اما برخی معتقدند مسأله امنیتی تنها به پدیده‌ها، حوادث و رفتارهای بیرونی ارتباط ندارد و اساساً صرف چنین ارتباطی قابل توضیح نیست بلکه درک و تلقی بازیگران امنیتی از یک پدیده به علاوه اعلام امنیتی بودن یک مسأله از سوی آن‌ها و نهایتاً پذیرش مخاطبان، حلقات شکل‌گیری یک مسأله امنیتی است (گروه مطالعات امنیت، ۱۳۸۷: ۶۳).

برخی از مسأله‌های امنیتی پدیده‌هایی تک‌وقوع و یک‌باری هستند و پس از حل شدن، مجدداً پدید نمی‌آیند. برخی دیگر به شکلی ماهوی، رجعت‌پذیر و پایان‌ناپذیرند و در زمان‌های مختلف، با اشکال، شدت و شیوه‌های متنوع بروز پیدا می‌کنند. این‌گونه مسائل نیازمند سیاست‌گذاری‌های بلندمدت، پویا و به‌روزرند (رضوی نژاد؛ ملک محمدی، ۱۳۹۷: ۲۹۲). زمانی که مسأله‌ای امنیتی پیش می‌آید، آن مسأله از سوی فرد یا گروه به شیوه خاص درک و بر آن اساس تعریف می‌شود. پس،

تعریف مسأله عبارت است از بیان برخی واقعیات و انجام قضاوت ارزشی درباره ی آن (Roger, 1984:122).

۴-۶. اهمیت فرصت و چالش در شناخت مسائل امنیتی

۴-۶-۱. فرصت ها

فرصت؛ به معنای، احتمال تحقق قریب الوقوع شرایطی است که در آن، امکان وصول به اهداف (اعم از حفظ موجودیت و ارزش ها یا تأمین منافع) در حد هزینه یا زمان برآورده شده در زمان هدف گذاری، میسر نیست یا تحقق هدف، دیگر ارزش صرف زمان و هزینه برآورده شده را ندارد. عدم درک و توجه به موقع تهدیدها، موجب تصمیم گیری منفعلانه، با ریسک بالا و اجباری خواهد شد. به عبارت دیگر؛ فرصت: افزایش سرعت یا افزایش ذخیره انرژی (حفظ سرمایه) است که امکان تحقق هدف در زمان کمتر یا با هزینه کمتر فراهم می کند و در مقابل؛ تهدید که عبارت است از کاهش سرعت یا کاهش ذخیره انرژی در راه وصول به اهداف است که امکان تحقق هدف در زمانی طولانی تر یا با هزینه بیشتر را موجب می گردد. با این توضیح، بی شک و لاجرم؛ تحقق هر تهدید یا فرصت، منجر به بازنگری جزئی یا کلی در اهداف می گردد (کوثرنژاد، ۱۳۹۴: ۶۳ - ۶۲).

فرصت و در برابر آن تهدید، رویدادها و روندهایی در محیط خارجی (تعاملی یا زمینه ای) هستند که می توانند به میزان زیادی در آینده به سازمان منفعت یا زیان برسانند. فرصت عبارتست از فراهم شدن عوامل بروز منفعت به صورت ناقص و تهدید عبارتست از ضرری که عوامل تحقق آن به صورت ناقص مهیا شده باشد (غفاریان و کیانی، ۱۳۸۴).

فرصت ها آن دسته از عوامل محیط خارجی هستند که می توانند سازمان را در اجرای راهبرد و مأموریت محوله کمک کنند و یا تسهیلاتی را در مسیر تحقق اهداف راهبردی سازمان فراهم نمایند. فرصت ها بر خلاف آسیب پذیری که بیشتر ناظر بر شرایط درونی است به نقاط ضعف و نقایص آن ها بر می گردد. فرصت ماحصل شرایط بیرونی است که در صورت بهره برداری مناسب از آن به نحو بهتر و با هزینه کمتر به اهداف خویش دست یابند. فرصت ها موقعیت های مطلوب و مهم در یک سازمان هستند. سازمانی که از نقاط قوت داخلی و فرصت های خارجی مناسبی برخوردار باشد شانس بیشتری برای توفیق در ایفای رسالت و مأموریت های خود پیدا می کند (دیوید، ۱۳۸۲: ۳۶۱).

۴-۶-۲. چالش ها

غالباً «چالش» را معادل (Challenge) تلقی می‌کنند؛ حال آنکه تأملی در کاربرد این واژه در متون و محاورات، نشان می‌دهد معانی متفاوت و مختلفی از این لفظ مورد نظر بوده که با معنای Challenge انطباق کامل ندارند. فرهنگ فارسی دکتر محمد معین، «چالش» را برگرفته از لغت «چال» به معنی گودال، آشیانه مرغ، عمیق ذکر می‌کند و سپس فعل «چالش کردن» را به «زد و خورد کردن» و «جنگ و جدال کردن» معنا می‌کند. کتاب انقلاب اسلامی؛ چالش‌ها و بحران‌ها، چالش را مترادف آسیب و بحران به کار برده، اگرچه تعریف صریحی از خود این اصطلاح ارائه نکرده است. البته عناوین مصاحبه‌ها و مقالات این کتاب نشان می‌دهد که مراد از چالش‌ها، مشکلات، کاستی‌ها، آسیب‌ها و معضلات می‌باشد (فراتی، ۱۳۸۱: ۷۳).

در کتاب چالش‌های فراوری آموزش عالی در هزاره سوم نکات دقیقی درباره معنای چالش و تفاوت آن با واژه‌ها و اصطلاحات مشابه ذکر شده است که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود (یوسفیان، ۱۳۸۱: ۱۲۶). تفکیک بین مسائل^۱ و چالش‌ها^۲ و اینکه چالش‌ها ناظر به عوامل بیرونی هستند و مسائل ناظر به عوامل درونی؛

- چالش‌ها امواجی‌اند که پیش روی ما قرار دارند؛
- هدف مطالعه چالش‌ها، رسیدن به راهبردهای عملی و نویدبخش است؛
- چالش‌ها با فرصت‌ها متفاوت‌اند؛ ولی چالش می‌تواند به فرصت تبدیل شود؛
- چالش‌ها و خطرات متفاوت‌اند و یکی از اهداف بررسی چالش‌ها، کاهش خطرات است؛
- بحران‌های کنونی، می‌توانند نمایانگر چالش‌های فراوری ما باشند؛
- چالش‌ها شرایط و وضعیت جدیدی است که مسیر آینده جامعه را از بیرون مورد هجوم قرار داده حفظ تعادل آن را دچار مشکل و مستلزم تلاشی سخت و سرنوشت‌ساز می‌سازد.

۳-۶. اقدامات بایسته در برابر چالش‌ها

مشکلات، بحران‌ها و مسائل را باید حل کرد، موانع را باید برطرف ساخت؛ از آسیب‌ها و آفت‌ها باید پیشگیری کرد یا آن‌ها را زدود؛ پرسش‌ها، شبهات و سؤالات را باید پاسخ داد؛ خلأها و کاستی‌ها را باید جبران کرد و تعارض‌ها، تناقض‌ها و کشمکش‌ها را باید حل نمود، اما در برابر چالش‌ها چه باید کرد؟ چالش‌ها قابل پیشگیری نیستند؛ زیرا طبق تعریف، بیرونی‌اند و اجتناب‌ناپذیر

1. Problems
2. Challenges

چالش‌ها، قابل‌زدودن و برطرف‌کردن نمی‌باشند؛ چراکه وضعیتی جدید و عینی‌اند که با فراگیری خود، به جامعه هجوم می‌آورند. با چالش‌ها باید برخورد کرد و این برخورد گاه به اقداماتی خطرپذیر نیاز دارد. در بررسی چالش‌ها و مواجهه با آن‌ها باید روندهای تأثیرگذار را شناسایی و تحلیل کرد و با تأثیرگذاری بر آن‌ها، خطرات را کاهش داد. گاه می‌توان تهدیدهای بالقوه را به فرصت‌های بالفعل تبدیل ساخت و از چالش‌های ناخواسته، بستری برای پویایی و رشد فراهم کرد. گرچه چالش‌ها موجب بیم می‌شوند، ولی همین بیم‌ها و دغدغه‌ها، عوامل برانگیزنده‌ای برای دستیابی به راهبردهای نویدبخش خواهند بود. چنانچه مواجهه با چالش‌ها بر اساس مبانی فکری و چهارچوب عملی و رفتاری مبتنی بر حقیقت، عقلانیت و منطق صورت گیرد، هرگز چالش‌ها، به تهدید و بحران تبدیل نخواهند شد و در ارتباط با آن‌ها محلی برای نگرانی و یأس نخواهد بود. اگر فرازونشیب‌ها و تحولات جوامع بشری، بخشی از روند تکاملی بشر تلقی شود و بروز چالش‌ها، نه امری غریب و ناخواسته، که بخشی از برنامه کلان و طراحی معقول و منطقی سرنوشت جامعه قلمداد گردد، نوع نگاه به چالش‌ها، تغییر یافته و هر چالشی، نویدبخش مرحله‌ای نوین در سیر تکاملی انسان تعبیر و تفسیر خواهد شد. بنابراین باید گفت نقش چهارچوب‌های فکری و بینشی در مواجهه با چالش‌ها، بسیار مهم است (یوسفیان، ۱۳۸۱: ۱۲۶).

۵. فرصت‌ها و تهدیدات امنیتی از منظر آیت الله العظمی سید علی خامنه‌ای

در اندیشه دفاعی اسلام و به تبع آن رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) دفاع و امنیت، بخشی از سیاست و ابزار برای سیر الی‌الله در دنیای فانی طبیعت است و خودش هدف محسوب نمی‌شود؛ به عبارت دیگر، کارکرد امنیت، ایمن ساختن و هموار کردن شرایط برای حفظ ارزش‌ها و به فعلیت درآمدن آن‌ها است. مکتب اسلام با چند بعدی دیدن دفاع و امنیت، عینی‌ترین نمود نامی را، در تهاجم نظامی علیه دارالاسلام می‌داند و ابزار نظامی از طریق جهاد را راهی برای کسب امنیت می‌شمرد (فرزندی، ۱۳۹۹: ۱).

امنیت و به تبع آن امنیت ملی در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی دارای ارزش و اعتبار فوق‌العاده‌ای است به گونه‌ای که با نگاه فقهی و دینی به آن نگریده و آن را واجب دانسته و فرموده‌اند «امنیت ملی برای یک ملت از همه چیز واجب‌تر است. اگر امنیت ملی نباشد، هیچ دولتی نمی‌تواند کار کند؛ برای سازندگی، هیچ سنگی روی سنگ گذاشته نخواهد شد. وقتی که هرج و مرج و ناامنی باشد هیچ مشکلی از مشکلات مملکت حل نخواهد شد» (دیدار با دانشجویان، ۱۳۷۸ / ۰۴ / ۲۱)

از دیدگاه ایشان امنیت جایگاه رفیعی در نظام سیاسی دارد، به گونه‌ای که پیش شرط رشد و تعالی جامعه محسوب می‌شود «امنیت نعمت بزرگی است. در قرآن هم راجع به امن و امنیت سخن رفته است. در هر جامعه‌ای زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی، امنیت است... شرط حرکت عظیم اجتماعی برای یک ملت، در درجه اول امنیت است. امنیت هم انواعی دارد یکی از آن‌ها امنیت نظامی و انتظامی است. امنیت سیاسی و اقتصادی و فکری و عقیدتی هم داریم که همه این‌ها مقولات بسیار با اهمیتی است (دیدار با سفرا و رؤسای نمایندگی سیاسی ایران در خارج از کشور ۱۳۹۰ / ۱۰ / ۰۷)

همچنین از دیدگاه ایشان مسیر صعود به قله افتخارات کشور از پل امنیت عبور می‌کند و می‌فرماید: «امنیت بسیار مقوله مهمی است و بدون امنیت، یک کشور در همه عرصه‌ها و صحنه‌های فعالیت و تلاش دچار مشکل است، در مقوله علم، در مقوله پیشرفت‌های اقتصادی، در مسائل معیشتی و شهروندی، در مقوله سازندگی کشور، در همه مقولاتی که می‌تواند افتخارات بزرگ ملی را برای یک کشور به ارمغان بیاورد، پیش نیاز اصلی و اساسی عبارت است از امنیت» (بیانات امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) در مراسم مشترک یگان‌های نظامی استان کرمان، ۱۳ / ۰۲ / ۱۳۸۴).

در سخنان رهبر معظم انقلاب اسلامی (مد ظله العالی) در رابطه با ارزش امنیت مطالبی به شرح زیر بیان شده است:

الف) امنیت سبب پیشرفت رشد علمی، شکوفایی اقتصاد و سازندگی کشور می‌شود (رهبر معظم انقلاب اسلامی (مد ظله العالی) دیدار با مسئولین و کارکنان قوه قضاییه، ۰۵ / ۰۴ / ۱۳۹۲).

ب) امنیت یکی از ارکان اصلی پیشرفت و سبب قوام و سربلندی کشور است (رهبر معظم انقلاب اسلامی (مد ظله العالی) بیانات در دانشگاه علوم انتظامی، ۲۹ / ۰۶ / ۱۳۹۰).

ج) امنیت بسیار مقوله مهمی است و بدون امنیت، یک کشور در همه عرصه‌ها و صحنه‌های فعالیت و تلاش دچار مشکل است (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی (مد ظله العالی) در مراسم مشترک یگان‌های نظامی استان کرمان، ۱۳ / ۰۲ / ۱۳۸۴).

۱-۵. فرصت‌های امنیتی

با توجه به بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی (مد ظله العالی) مهمترین فرصت‌های امنیتی از دیدگاه معظم له عبارتند از:

۱. سیر الی الله در دنیای فانی؛

۲. ایمن ساختن و هموار کردن شرایط برای حفظ ارزش‌ها؛

۳. رشد و تعالی جامعه بواسطه گسترش و تعمیق معارف دینی؛

در نظر رهبر معظم انقلاب اسلامی «خاصیت ایمان در وجود یک انسان مسئول این است که راه او را هموار و دشواری‌ها را در نظرش کوچک می‌کند؛ همت او را بالا می‌برد؛ او را از آلوده شدن به خواسته‌های حقیر اهل دنیا باز می‌دارد؛ او را عاشق، خادم و دوستدار مردم قرار می‌دهد و در مقابل تهدید دشمنان آسیب‌ناپذیر و در مقابل مشکلات کار و مسئولیت مقاوم می‌سازد.» (بیانات در صحن رضوی، ۲ / ۱ / ۱۳۸۳).

۴. مشارکت عمومی؛

رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) در تمام سال‌های رهبری، حضور مردم را رکن مهم و پایه اصلی استحکام نظام دانسته و همواره به آرای عمومی تأکید نموده‌اند. «راز مهم غلبه بر مشکلات داخلی در این سه دهه حضور مردمی است. از این رو تحقق توسعه واقعی در نگاه امام خامنه‌ای (مدظله العالی) بدون مشارکت عمومی امکان‌پذیر نیست. ایشان می‌فرمایند: «اگر بخواهیم کشور را آباد کنیم و ... و علم و تحقیق را در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشور توسعه بدهیم و ان شاء الله رفاه عمومی را در سطح کشور تا اعماق روستاها پیش ببریم و ... وسیله و ابزار انجام همه این خواسته‌ها، شما مردم هستید و حضور شما این راه را هموار خواهد کرد (بیانات در جمع روحانیون و مسئولان استان خوزستان ۲۱ / ۰۴ / ۱۳۶۸)». از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) نقش مردم در تأمین الزامات نظام از جمله امنیت منحصر به فرد است و در حقیقت از منظر ایشان بر امنیت مردم پایه تأکید می‌شود.

۵. وفاق و همگرایی ملی؛

۶. اقتدار نظامی و دفاعی؛

۷. ساماندهی و پیشرفت اقتصادی؛

امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در مسائل امنیتی توجه به اقتصاد و امر معیشت را مورد تأکید قرار داده‌اند و فرموده‌اند: «مسأله معیشت قطعاً در اولویت اول مجلس قرار دارد چرا که اگر معیشت نباشد دین و اخلاق و امید و ارزش‌ها نیز نخواهد بود» (بیانات در دیدار با نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۲۹ / ۰۳ / ۱۳۷۹). خودکفایی در کشاورزی یکی از محورهای مهم امنیت ملی است ایشان در این رابطه بیان داشته‌اند: «بخش کشاورزی یک محور اصلی در اداره کشور است ... و زندگی واقعی و

ملموس جامعه- حیات اجتماعی- در این بخش بیشتر معنا پیدا می‌کند چون اینجا مسأله غذا و مسأله امنیت غذایی و مسأله استقلال ناشی از امنیت غذایی و خود کفایی مطرح است» (بیانات در دیدار با کشاورزان ۱۳۸۴/۱۰/۱۴).

۸. بهبود مسائل معیشتی؛

۹. سازندگی و ساختن کشور و...

۲-۵. چالش‌ها و تهدیدهای امنیتی

مقام معظم رهبری تهدیدات امنیتی را دارای درجات متفاوت می‌داند: «البته، امنیت مثال‌های مهم‌تر و مثال‌های کم‌اهمیت‌تر هم دارد مثال ناامنی که همه‌آحاد مردم ممکن است در زندگی روزمره خودشان، یا با آن برخورد کرده باشند، چیزهایی است که اگر چه حائز اهمیت است، اما آنچنان تهدیدکننده نیست مثل سرقت‌ها که البته دستگاه‌ها باید جلو این‌ها را بگیرند. سرقت، مقوله‌ای است که دستگاه‌های انتظامی باید با جدیت مقابل آن بایستند. عده‌ای برای اهداف پست و حقیر خودشان امنیت خانواده‌ها را به هم می‌زنند. این یک مثال برای ناامنی است؛ اما یک مثال درجه اول نیست. ناامنی از قتل انسان‌های نابالی و شرور و اوپاش و اراذل که طبعاً شرارت دارند و محیط زندگی را ناامن می‌کنند؛ این هم ناامنی است، از همه این‌ها بالاتر، ناامنی اجتماعی است که در حقیقت ناامنی ملی، بیشتر متوجه به این نمونه است، محیط‌های کار را ناامن می‌کنند؛ محیط‌های علمی را ناامن می‌کنند؛ محیط‌های دانشجویی را ناامن می‌کنند؛ این که من قبلاً هم اشاره کردم مقام آمریکایی در یک ماه قبل از این، خبر داد که در ایران ناامنی وجود خواهد داشت، این ناامنی است. این‌ها برنامه‌هایی دارند. بایستی، هم‌آحاد مردم هوشیار باشند، هم کسانی که بیشتر در آماج توطئه‌ی این‌ها هستند مثل همان وضعیتی که در ۲۱ و ۲۲ تیرماه سال ۷۸ در تهران پیش آوردند؛ جان انسان‌ها، جان جوانان و کودکان، جان زنان، جان رهگذران جان آن کسی که پشت پنجره اتاقتش نشسته، در معرض تهدید قرار گیرد». (بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زائران و مجاوران حضرت رضا (ع) در مشهد مقدس، ۱۳۷۹/۱/۶).

در نظر مقام معظم رهبری، «امنیت ملی، شامل امنیت داخلی و امنیت خارجی است. امنیت خارجی، یعنی آن جایی که امنیت یک کشور از ناحیه نیروهای خارج از این مرز تهدید میشود؛ یا نیروهای نظامی، مثل جنگ‌هایی که اتفاق می‌افتد، به مرزهای یک کشور حمله کنند؛ یا تهاجم سیاسی و تبلیغاتی علیه یک کشور صورت گیرد؛ که گاهی موجب اختلال و اغتشاش میشود؛ که این

هم مکرر در کشورها دیده شده و مشکلاتی را به وجود آورده است. امنیت داخلی، یک طیف وسیع از تلاشی است که اگر همه مسئولان ذیربط با همه توان کار کنند، خواهند توانست این خواسته بزرگ را تأمین کنند. لذا امنیت چیز کمی نیست.» (بیانات در اجتماع بزرگ زائران و مجاوران حضرت رضا(ع) - ۱۳۷۹/۰۱/۶).

ایشان درباره دو بعد تهدید های درونی و بیرونی مطالبی بیان فرمودند که کدام تهدیدها تبدیل به مسأله امنیتی می شوند:

۱-۲-۵. تهدید های درونی

۱. فرهنگی: اباحه گری و فساد اخلاقی، غرب زدگی، دوری از معنویت، اخلاق و تهذیب، پیدایش فرقه های نوظهور، رشد خرافات، بدعت و سطحی نگری، شکاف فرهنگی نسل ها، انحراف در سیستم آموزشی، رکود علمی و عدم خلاقیت، تحجر و جمود فکری.
۲. سیاسی: تکثر بی رویه احزاب و جریانات سیاسی، گرایش به سازش با آمریکا، تحركات مشکوک احزاب و جریانات سیاسی وابسته، تفرقه و اختلاف در کارگزاران، بی اعتمادی مردم به مسئولان، تقویت و گسترش خط نفوذ و استحاله در مراکز حساس و کلیدی نظام.
۳. اقتصادی: رشد نرخ بیکاری، تورم و گرانی، وابستگی صنایع کلیدی و کشاورزی به بیگانگان، فشار اقتصادی و مالیاتی به اقشار کم درآمد، ارتشاء، ربا، اختلاس، تجمل گرایی و اسراف.
۴. اجتماعی: فساد اداری، ناهنجاری های اخلاقی، قاچاق، مواد مخدر، عدم نظارت عمومی بر عملکردها.

۵. مدیریتی: باند بازی و رانت خواری، ضعف مدیریت، قدرت طلبی، بی توجهی به مطالبات مشروع و منطقی و قانونی مردم.

۲-۲-۵. تهدید های بیرونی

۱. گسترش حوزه نفوذ نظامی سیاسی آمریکا و اتحادیه اروپا و پیمان نظامی ناتو در خاورمیانه، جهان اسلام، آسیای میانه و قفقاز شمالی خصوصاً در کشورهای همسایه ایران اسلامی.
۲. تحركات سیاسی، نظامی و تبلیغاتی و طرح های سلطه طلبانه رژیم صهیونیستی در خاورمیانه.
۳. حمایت مالی و تبلیغاتی و تسلیحاتی گروه های تروریستی توسط آمریکا در کشورهای همسایه ایران.

۴. تلاش‌های مرموزانه و منافقانه پنهان و آشکار دولت‌های وابسته در خاورمیانه برای نفوذ و تقویت صهیونیسم و آمریکا در منطقه.
۵. جاسوسی سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی درباره توانایی و امکانات و استعداد‌های درونی نظام و بهره‌گیری از رسانه‌ها در جنگ روانی و تبلیغاتی جهت فریب افکار عمومی (شیدائیان، ۱۳۸۸: ۶۷-۶۶).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

الف) نتیجه‌گیری

تلاش انسان‌ها در راستای تامین امنیت، از جمله علل و زمینه‌های تأسیس دولت به شکل کنونی است. از سوی دیگر، بقاء دولت‌ها نیز به تأمین و برقراری امنیت وابسته است. بنابراین از آن جایی که کار سیاست‌گذاری بسامان کردن امور است، سیاست‌گذاری امنیتی از ملزومات حیاتی و زیربنایی برای دولت محسوب می‌شود. در این راستا، بمنظور گام برداشتن در فرآیند سیاست‌گذاری امنیتی، مطابق با اشتراک نظر اندیشمندان سیاست‌گذاری در خصوص شناخت مسأله بعنوان گام نخست، ضرورتاً به شناخت مسأله امنیتی پرداخته می‌شود. اگر این مرحله به درستی انجام نپذیرد، سایر مراحل نیز دچار انحراف و مشکل خواهند شد و چه بسا خود، منجر به ایجاد مسأله یا بحران امنیتی شود. در شناسایی مسائل امنیتی ضرورتاً می‌بایست تعریف، چارچوب، رهیافت و رویکرد امنیتی مطلوب ارائه و تبیین گردد، چرا که ممکن است شاخص مسأله امنیتی در یک رویکرد با رویکرد دیگر متفاوت باشد و منجر به سیاست‌گذاری و اقدامات متفاوتی گردد و گاهاً چالش‌های را برای نظام سیاسی بدنبال داشته باشد.

در نتیجه‌گیری روایت پژوهش می‌توان بیان نمود که آرمان‌های امنیتی؛ منافع امنیتی؛ اهداف امنیتی؛ سیاست‌های امنیتی و استراتژی‌های امنیتی به عنوان علل به وجود آورنده مسأله شناسی سیاست‌گذاری امنیتی با تاثیر پذیری از محیط راهبردی خارجی (بین‌المللی)؛ بازیگران امنیتی خارجی؛ تهدیدهای امنیتی درونی و تهدیدهای امنیتی بیرونی و همچنین با بستر سازی محیط راهبردی داخلی (ملی)؛ بازیگران امنیتی داخلی؛ هم‌راستایی و هم‌افزایی امنیتی، بسترها، ساختارها و فرآیندها، در نهایت با شناسایی مبانی و اصول کلی سیاست‌گذاری امنیتی؛ شناخت رهیافت‌های سیاست‌گذاری امنیتی، ترسیم مدل محیط آرمانی و مطلوب سیاست‌گذاری امنیتی، شناسایی پیشران‌های شناخت مسأله در سیاست‌گذاری امنیتی، بستر سازی متناسب مرجع امنیت با رویکرد امنیت

سازی، کالبد شکافی و شناخت یابی مسأله امنیتی، تحلیل لایه ای پدیده ها و رخداد های امنیتی؛ توسعه سطح نفوذ و دوام در محیط امنیتی؛ بازخوانی منافع بازیگران و تحلیل تأثیر متقاطع مولفه های امنیتی، تحلیل ظرفیت ها، کنش ها و سنجش قدرت بازیگران امنیتی، تدوین و آماده سازی شرایط عملکرد موثر مدیریت محیط امنیتی، توزیع مزیت ها و تحلیل نقاط مرجع امنیتی؛ نهاد های کارگزار امنیت و کارکرد های موثر در محیط امنیتی و مردمی نمودن و حضور مقتدرانه در محیط امنیتی ابزار هایی مناسب برای ایفای نقش، مسئولیت و وظایف مسأله شناسی در سیاست گذاری امنیتی ارائه می دهند که در نهایت منجر به راهبری و مدیریت در محیط امنیتی، دستیابی به مقاصد امنیتی و در نهایت رضایت مندی مردم می شود. به همین دلیل تبیین سیاستگذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت الله العظمی سید علی خامنه ای، فرصت ها و چالش ها برای سازمان های امنیتی ضروری است. لزوم بهره گیری از بیانات، نامه ها، احکام و فرامین رهبری در جهت دست یابی به سیاستگذاری امنیتی در اندیشه سیاسی آیت الله العظمی سید علی خامنه ای، که مرجع فکری این موضوع هستند. که در حال حاضر به صورت بومی تبیین نشده و این الگو زمینه ساز تولید دانش بومی تعامل راهبردی مبتنی بر اندیشه ها و دیدگاه های رهبری انقلاب اسلامی است. با این الگو امکان اهتمام ملی و راهبردی برای مسأله شناسی در سیاستگذاری امنیتی در نظام جمهوری اسلامی ایران فراهم خواهد شد.

ب) پیشنهاد:

بر اساس نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل داده ها، بیانات و رهنمود های امام خامنه ای (مدظله العالی) در حوزه موضوع تحقیق، همچنین بهره مندی از نشست ها و مصاحبه های خبرگی برگزار شده در طول تحقیق، پیشنهاد می شود که یک کارگروه علمی و عملیاتی در مراکز علمی و دانشگاه های برجسته کشور از جمله پژوهشگاه عالی دفاع ملی، دانشگاه امام محمد باقر (ع) و دانشگاه امام حسین (ع) به منظور پیاده سازی سیاست امنیتی تبیین شده در این مطالعه و رصد مداوم فرصت ها و چالش ها تشکیل شود.

منابع

بوزان، باری و دیگران (۱۳۹۵)، چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت، ترجمه ی علیرضا طیب، چاپ سوم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

بوزان، باری (۱۳۷۸)، مردم، دولت‌ها و هراس‌ها، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

پارسونز، واین (۱۳۸۵)، مبانی سیاست‌گذاری عمومی و تحلیل سیاست‌ها، ج ۲، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

تهامی، سید مجتبی (۱۳۷۶)، امنیت ملی، دکترین و سیاست‌های دفاعی و امنیتی، ج ۱، چاپ دوم، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

حسین‌خانی، نورالله (۱۳۹۲)، مبانی نظری اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای (مد ظله العالی)، تهران: دانشگاه صنعتی مالک اشتر.

خامنه‌ای، آیت‌الله العظمی سید علی (۱۴۰۱)، بیانات معظم له در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح، ۱۱ مهرماه.

خامنه‌ای، آیت‌الله العظمی سید علی (۱۳۹۲)، بیانات معظم له در دیدار با مسئولین و کارکنان قوه قضاییه، مردادماه.

خامنه‌ای، آیت‌الله العظمی سید علی (۱۳۹۰)، بیانات معظم له در دانشگاه علوم انتظامی، ۲۹ شهریورماه.

خامنه‌ای، آیت‌الله العظمی سید علی (۱۳۹۰)، بیانات معظم له در دیدار با سفرا و رؤسای نمایندگی سیاسی ایران در خارج از کشور، ۷ دیماه.

خامنه‌ای، آیت‌الله العظمی سید علی (۱۳۸۶)، بیانات معظم له در هفدهمین دوره دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۶ آبان‌ماه.

خامنه‌ای، آیت‌الله العظمی سید علی (۱۳۸۴)، بیانات معظم له در مراسم مشترک یگان‌های نظامی استان کرمان، ۱۳ اردیبهشت‌ماه.

خامنه‌ای، آیت‌الله العظمی سید علی (۱۳۷۹)، بیانات معظم له در اجتماع زائران و مجاوران حضرت رضا (ع) در مشهد مقدس، ۶ فروردین‌ماه.

رضائیان، علی (۱۳۶۹)، اصول مدیریت، تهران: سمت.

رضوی نژاد، سید امین و ملک محمدی، حمیدرضا (۱۳۹۷)، «درآمدی تحلیلی بر مسأله شناسی در سیاستگذاری امنیتی»، فصلنامه ی مطالعات راهبردی سیاستگذار ی عمومی، دوره ی ۸، شماره ی ۲۷، تابستان، صص ۲۹۶-۲۷۷.

شافریتز، جی. ام و بریک، کریستوفر پی (۱۳۹۰)، سیاست گذاری عمومی در ایالات متحده ی آمریکا، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

شولتز، ریچارد و دیگران (۱۳۹۴)، رویکرد های جدید در مطالعات امنیتی، ترجمه ی سید محمد علی متقی نژاد، جلد دوم، چاپ سوم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی. شیدائیان، حسین (۱۳۸۸)، «امنیت ملی از نگاه امام و مقام معظم رهبری»، حصون، شماره ۵، بهار، صص ۶۹-۵۴.

علی احمدی، علی رضا و غفاریان، وفا (۱۳۸۲)، «اصول شناخت و روش تحقیق (با نگاهی به مطالعات تاریخی)»، فصلنامه علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س)، شماره ۴۶ و ۴۷، تابستان و پاییز، ۲۶۶-۲۴۱.

غفاریان، وفا و کیانی، غلامرضا (۱۳۸۴)، استراتژی اثربخش، تهران: نشر فرازان.

فرازی، عبدالوهاب (۱۳۸۱)، چالش ها و بحران ها، تهران: دفتر نشر معارف.

فرد آر، دیوید (۱۳۸۲)، مدیریت استراتژیک، ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش فرهنگی.

فرزندی، عباسعلی (۱۳۹۹)، اندیشه امنیتی از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی)، تهران: دفتر مکتب و اندیشه دفاعی.

گروه مطالعات امنیت (۱۳۸۷)، نظریه امنیت در جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.

ماندل، رابرت (۱۳۷۷)، چهره متغیر امنیت ملی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

نیک گهر، عبدالحسین (۱۳۹۶)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، تهران: نشر توتیا.

هلد، دیوید (۱۳۶۷)، مدل های دموکراسی، ترجمه عباس مخبر، تهران: نشر روشنگران.

یوسفیان املشی، رضا (۱۳۸۱)، چالش های فراروی آموزش عالی در هزاره سوم، تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).

Roger W.Cobb, Charles Elder (1984), "Agenda Building", in **Policy Studies Journal**, vol.13. No 1. Sep 1984. PP 115–129.

**Security Policy in the Political Thought of Ayatollah al-Uzma Sayyid
Ali Hosseini Khamenei; Opportunities and Challenges**

Mehdi Eghraiyar

PhD Student in Political Science, Faculty of Political Science, Central Tehran
Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Hamid Pishgah Hadian

Assistant Professor, Department of International Relations, Faculty of Political
Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
(Corresponding Author)

ham.pishguahadian@iauctb.ac.ir

Gholam Hossein Bolandian

Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Political Science,
Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Akbar Ashrafi

Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Political Science,
Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Abstract:

Each country, in accordance with its values, ideals, goals and national interests, tries to determine the necessary and appropriate processes for security policymaking, but it is not possible to propose the security issue simply, rather this requires paying attention to the fundamentals and analytical elements of security in each country. It is a system. The purpose of this article is to explain the security policy in the political thought of Ayatollah Seyyed Ali Khamenei with an emphasis on existing opportunities and challenges. The type of applied-developmental research and its method is descriptive-analytical. In order to achieve this purpose, the statements, letters, decrees and orders of the leadership, which are the intellectual reference of this issue, have been used.

Keywords: Problem Analysis; Security Policy; Imam Khamenei's intellectual System, Challenges and Opportunities.